

KS. PRZEMYSŁAW KANTYKA

EKUMENICZNA ANALIZA
KATECHIZMU KOŚCIOŁA KATOLICKIEGO

Sławomir Pawłowski SAC. *Katechizm Kościoła Katolickiego w ekumenicznej perspektywie dogmatycznoteologicznej*. Lublin: Wydawnictwo KUL 2012 ss. 252. ISBN: 978-83-7702-465-2.

Od wydania *Katechizmu Kościoła Katolickiego*, prezentującego wykład wiary katolickiej w duchu II Soboru Watykańskiego, upłynęło już ponad 20 lat. Czas więc na rzetelną ocenę tego niezwykle ważnego dokumentu, przybliżającego rozumienie tego, w co wierzy Kościół katolicki, zarówno jego członkom, jak i chrześcijanom z innych wyznań. Czy *Katechizm* jest ekumeniczny? W jakim sensie można mówić o ekumeniczności *Katechizmu*? Czy może stanowić podstawę do rozmowy o jednej wierze z chrześcijanami innych konfesji? Czy *Katechizm* spełnił zadania, jakie postawił jego autorom i redaktorom papież Jan Paweł II w konstytucji apostolskiej *Fidei depositum*? Na te pytania spodziewamy się odpowiedzi, sięgając po lekturę książki ks. Sławomira Pawłowskiego. Należy on przecież od wielu lat do wąskiego grona teologów, których badania naukowe i publikacje uprzystępniają szeroko pojętej teologii to, co ma znaczenie dla jej wymiaru ekumenicznego.

Publikacja zatytułowana *Katechizm Kościoła Katolickiego w ekumenicznej perspektywie dogmatycznoteologicznej* zawiera owoce ostatnich badań naukowych pallołyńskiego teologa. Należy zauważyć, że jest to praca pionierska, nie istnieje bowiem ani w Polsce, ani na świecie całościowa dogmatycznoteologiczna analiza treści tego katechizmu pod kątem ekumenicznym w formie monografii.

Rozmiary przedsięwzięcia, z jakim zmierzył się w swoim opracowaniu, muszą budzić respekt. Każdy, kto kiedykolwiek miał do czynienia ze żmudnym śledzeniem

wielu wątków tematycznych zawartych w dokumencie źródłowym i porównywania wypracowanych zapisów z teologiami poszczególnych wyznań oraz ocenami rzesz naukowców, wie doskonale, jak żmudna, iście benedyktyńska to praca. Autor przeświecił okiem badacza wszystkie zagadnienia dogmatyczne zawarte w *Katechizmie Kościoła Katolickiego*. Przeprowadził szczegółowe poszukiwania ocen tych zapisów u znaczących teologów innych konfesji, wreszcie podał własne, nie mniej ważne oceny studiowanych sformułowań. Równie imponująco wygląda zgromadzona przez Autora wielojęzyczna bibliografia opracowań, komentarzy i literatury pomocniczej. Znajdujemy w niej szereg tytułów polskojęzycznych, angielskojęzycznych, francuskojęzycznych, flamandzkojęzycznych, hiszpańskojęzycznych, niemieckojęzycznych i włoskojęzycznych. Opanowanie tak szerokiego spektrum bibliografii głównych języków kongresowych pozwala twierdzić, że Autor uprzystępnia czytelnikowi światowe osiągnięcia refleksji teologicznej w badanym obszarze.

Ks. Pawłowski w swojej pracy postanowił odpowiedzieć na zasadnicze pytanie: „Jak *Katechizm Kościoła Katolickiego* sprzyja dążeniu do jedności chrześcijan w sposobie i w treściach swojego wykładu, które należą do dziedziny teologii dogmatycznej?” (s. 20). Autor, podpowiadając nam, jaką problematykę postanowił przebadać, stawia szczegółowe pytania: „W jakich zagadnieniach nastąpiła w *Katechizmie Kościoła Katolickiego* recepcja teologicznych dialogów międzykościelnych? Co w jego nauce zbliży katolików do teologicznej wrażliwości innych chrześcijan? Jakie jego treści dają podstawę do postępu w dialogach ekumenicznych? Jaka jest opinia teologów niekatolickich na wyłożone w *Katechizmie* kwestie? Jakie jest zdanie teologów katolickich o jego wymiarze ekumenicznym? Na ile *Katechizm* sprostał zadaniu postawionemu mu przez Jana Pawła II w konstytucji *Fidei depositum*, że ma «wspierać wysiłki ekumeniczne, ożywiane świętym pragnieniem jedności wszystkich chrześcijan?»” (s. 20).

Struktura opracowania została oparta na sześciu rozdziałach, poprzedzonych „Spisem treści” w języku polskim (ss. 5-7), spisem treści w języku angielskim („Contents” ss. 9-11), „Wykazem skrótów” (ss. 13-14) oraz „Wstępem” (ss. 15-23) i zwięzłych „Zakończeniach” (ss. 215-226), po których umieszczono „Bibliografię” (ss. 227-240) oraz streszczenie w języku angielskim („Summary” ss. 241-245) i „Indeks osób” (ss. 247-252).

W rozdziale pierwszym (ss. 25-47) Autor zaprezentował katechizmowy wykład na temat trynitarnego *teologii* i Bożej *ekonomii*. Słusznie problematyka ta została wskazana jako podstawa wiary wszystkich chrześcijan. Przy tym – co zupełnie zrozumiałe – najwięcej miejsca poświęcono Osobie Ducha Świętego ze względu na wielowiekowe kontrowersje wokół *Filioque*.

Rozdział drugi (ss. 49-71) poświęcił Autor omówieniu zagadnienia Objawienia Bożego, sposobom jego przekazywania i odbioru przez człowieka. W tej problematyce również nie brakowało zastarzałych sporów wyznaniowych, szczególnie dotyczących roli Pisma Świętego i Tradycji w przekazie Bożego Objawienia.

Na treść rozdziału trzeciego (ss. 73-104) złożyło się omówienie takich zagadnień, jak protologia, usprawiedliwienie i łaska, eschatologia i mariologia. Ks. Pawłowski poddaje analizie kolejne klasyczne traktaty dogmatyczne, poświęcając im tyle miejsca, ile ekumenicznej oceny wzbudzają w teologicznym świecie poszczególne z nich.

W rozdziale czwartym (ss. 105-139) Autor rozpracował osobno zagadnienia eklezjologiczne: natura Kościoła, jego przymioty i posługiwanie (w tym urząd duchowny i sakrament święceń). Ponieważ leżą one u podstaw większości kontrowersji wyznaniowych, nie dziwi potrzeba poświęcenia im uwagi większej niż innym traktatom.

W rozdziale piątym (ss. 141-190) badacz *Katechizmu* konsekwentnie zebrał wyniki badań na temat pozostałych sakramentów i liturgii Kościoła. Tu w sposób zrozumiały najwięcej miejsca należało poświęcić sakramentowi Eucharystii, albowiem wokół rozumienia tego właśnie misterium narosło najwięcej kontrowersji wyznaniowych w dobie Reformacji.

Szósty i ostatni rozdział (ss. 191-213) swej pracy pallotyński teolog poświęcił zebraniu owoców wcześniejszych żmudnych analiz i dociekań, aby przedstawić „syntheticzną panoramę poglądów na temat niektórych całościowych aspektów *Katechizmu*” (s. 192), a więc całościowość prezentacji nauki katolickiej w *Katechizmie*, podjęcie ducha reform II Soboru Watykańskiego, zagadnienie recepcji wyników dialogów ekumenicznych czy wreszcie uwzględnienie teologicznej wrażliwości innych chrześcijan i perspektywy opracowania wspólnego „katechizmu ekumenicznego”.

Im bardziej czytelnik zagłębia się w lekturę opracowania, tym bardziej uderza go sprawność Autora w opanowaniu ogromnej ilości zgromadzonego materiału badawczego. Przeprowadzane analizy prawidłowo zmierzają do wyciągnięcia wniosków, które autor formułuje precyzyjnie, choć niekiedy z lekkim dystansem. Wykorzystuje osiągnięcia wcześniejszych badaczy poszczególnych zagadnień i na bazie ich analiz i komentarzy przedstawia spójną wizję zakreślonego tematu. W rezultacie otrzymaliśmy od ks. Pawłowskiego rzetelne oraz interesujące, a także nowatorskie i niezwykle potrzebne opracowanie bardzo ważkiego zagadnienia oceny *Katechizmu Kościoła Katolickiego* z perspektywy ekumenicznej.

Niektórych zdziwi pewnie niezbyt wielka liczba stron, na których autor zawarł wyniki swoich żmudnych prac badawczych. Mimo to monografia Pawłowskiego jest w pełni dojrzałą pracą badawczą, prezentującą wyniki długich i żmudnych analiz, a zawiera tyle słów, ile potrzeba, bez zbędnego wielomówstwa, niepotrzebnego mnożenia stron, rozwadniania treści. Nie ma też zbędnego obarczania książki cytowaniem *Katechizmu*: jest go tyle, ile tego wymagają analizy. I tak książkę Pawłowskiego trzeba czytać z *Katechizmem* w rękę. Inaczej cały *Katechizm* musiałby Autor przepisać, ale przecież nie o to chodzi w pracy naukowej. Nie w kilogramach papieru bowiem zawiera się naukowość danej publikacji, ale w rzetelnym opracowaniu problemu badawczego, w realizacji zamierzonego celu. Oszczędność słów jest tu cnotą, nie grzechem.

Krytyczna lektura książki pallotyńskiego teologa pozwala zauważyć pewną nierównomierność powoływania się na dialogi na forum światowym i lokalnym: te pierwsze zdecydowanie dominują w analizach (np. odwołania do tomu 1, 3 i 7 *Enchiridion Oecumenicum. Documenti del dialogo teologico interconfessionale* znacznie przewyższają odwołania do innych tomów). Z doświadczenia wiadomo, że dialogi lokalne zawierają częstokroć „perełki” nie późniejsze i nie mniej ich niż w dialogach na forum światowym.

Można też postawić pytanie, czy słuszne było umieszczenie w wykazie opracowań w *Bibliografii* niektórych polskich prac dyplomowych, szczególnie magisterskich? Czy są one źródłem merytorycznie zasadnym? Jest to poniekąd zgoda na jakąś nierównomierność tego typu źródeł – przecież Autor z pewnością nie dotarł do obcojęzycznych prac dyplomowych. Druga kwestia: należy ufać w ich wysoki poziom, gwarantowany nazwiskami promotorów, ale czy jest to materiał wystarczająco dojrzały badawczo? Niekiedy pewnie tak. Ale czy ich poziom i rzetelność są porównywalne z dziełami uznanych teologów?

Czytelnik byłby niewątpliwie wdzięczny autorowi, gdyby ten umieścił w aneksie tłumaczenie całej wypowiedzi patriarchy Bartłomieja I na temat *Katechizmu Kościoła Katolickiego* udzielonej w 1993 r. dla włoskiego miesięcznika „30 giorni”, a to ze względu na jej wyjątkową wagę.

Reasumując, można powiedzieć, że w monografii przygotowanej przez ks. Pawłowskiego teologia polska, a także światowa, otrzymała rzetelne opracowanie ekumenicznych walorów i słabości *Katechizmu*. Autor dokonał porządnej analizy zebranego materiału. Choć cała praca jest bardzo wartościowa, to wszelako ostatni rozdział w połączeniu z bardzo precyzyjnie zbierającym wnioski *Zakończeniem* stanowią prawdziwą „perłę w koronie” dokonań autora, gdyż nie tylko zbierają owoce analiz wcześniejszych rozdziałów, lecz ujawniają też jego własne oceny. W prezentowanym dziele autor wykazał nie tylko dobre przygotowanie warsztatowe, nie tylko sumienność w prowadzeniu badań, lecz pokazał rzecz nie przez wszystkich posiadaną: intuicję teologiczną. Zdolność do patrzenia daleko poza literalne zapisy, wytyczanie nowych ścieżek, proponowanie nowatorskich ujęć, to dopiero prawdziwa *ars theologiae!* I za to ostatnie, a nie tylko za ilość włożonej pracy jestem w stanie przyznać Księdzu Pawłowskiemu najwyższe pochwały.